

**ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΟΜΙΛΙΑ
ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ
κ.κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ
«ΕΜΠΟΔΙΟ ΣΤΗ ΛΗΘΗ: ΤΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΧΑΜΕΝΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ
ΔΙΗΓΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ», ΜΕ
ΑΦΟΡΜΗ ΤΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ
ΛΩΖΑΝΗΣ**

(Ἡράκλειο, Βασιλική τοῦ Ἁγίου Μάρκου,
24 Ἀπριλίου 2023)

Ἐντιμώτατοι Ἄρχοντες καί Ἀγαπητοί μου φίλοι,
Ἄφοῦ εὐχαριστήσω εὐθύς ἐξαρχῆς ὅλους ὅσοι μέ
τῆς καρδιᾶς τό πύρωμα συνεργάσθηκαν γιά νά γίνει
πραγματικότητα καί τοῦτο τό ὄνειρο κάποιων
εὐαίσθητων καρδιακῶν χώρων, ἐπιτρέψτε μου νά πῶ,
πῶς δέν γωρίζω ἀκόμη καί αὐτήν τήν ὥρα, τό γιατί
μοῦ δόθηκε ὁ λόγος στήν ἔναρξη αὐτῆς τῆς Ἐκθέσεως
καί μάλιστα σέ ἐπίπεδο κεντρικοῦ ὁμιλητῆ. Φοβοῦμαι
τήν ἀπογοήτευσή Σας μετά τήν ἀκρόαση τῶν
λεγομένων μου καί σπεύδω νά δικαιολογηθῶ, ἀφοῦ
οὔτε εἰδικός στά θέματα εἶμαι, οὔτε ἱστορικός ἢ ἔστω
ἱστοριοδίφης καυχῶμαι ὅτι ἔγινα ποτέ.

Ἴσως ἡ εὐγένεια τῆς Ἀντιδημάρχου κυρίας
Συγγελάκη, ἴσως ἡ μικρασιατική μου καταγωγή ἢ ἴσως
ἡ ὀφειλόμενη ταπεινή συνεισφορά μου στό ἐγχείρημα
ἔγιναν ἀφορμή γιά νά βρίσκομαι αὐτήν τήν ὥρα κοντά
Σας, νά Σᾶς κοιτάζω στά μάτια καί νά Σᾶς ζητῶ νά
μὴν ἀκοῦτε ἐμένα, ἀλλά τήν φωνή τῆς Ἱστορίας, τί

φωνή τῶν συνειδήσεων, τή μυριόστομη καρραυγή «Ἐάλω ἡ Μικρασία» πού ἔγινε εὐχή στό τσούγκρισμα τῶν ποτηριῶν «καλή πατρίδα», ἔκφραση πίστεως καί προσμονῆς πού δέν ἔγινε ποτέ πραγματικότητα, ἔγινε ὁμως αἰτία μετάγγισης ἡθους καί πολιτισμοῦ, πού ἀναγέννησε σωστικά τή νέα γῆ, πού ἔγινε νέα πατρίδα λαμβάνοντας συχνά μέ τήν προσθήκη νέα, τό ὄνομα τῆς παλιᾶς.

Σέ μία ἀνάλογη περίσταση πρό ὀλίγων ἡμερῶν, καθῶς στόν ἴδιο χῶρο ἐγκαινιάσαμε τήν Ἔκθεση τοῦ ψηφιακοῦ ἔργου τοῦ Ἀγιογράφου καί Ζωγράφου Γ. Κόρδη, θέλησα νά διαβάσω ἀπό ἕνα ἔργο τῆς Ἀναστασίας Φρυγανᾶκη, μέ τίτλο: «Τό Συναξάρι τῆς Ἰωνίας» κάποια ἀποσπάσματα. Κάποιοι συγκινήθηκαν, κάποιοι δάκρυσαν, κάποιοι θυμήθηκαν, κάποιοι τό ζήτησαν μετά. Σκέφτηκα πῶς, ἀφοῦ εἶχε αὐτήν τήν ἀπήχηση, ἴσως ἀπόψε πρέπει νά τό ἀνοίξω καί νά διαβάσω κάποιους ἄλλους στίχους πού προσεγγίζουν αὐτήν τήν Ἔκθεση ἢ καλύτερα τήν παρουσία τῶν κεμηλίων ἐνώπιόν μας:

*«Καί ξεκινᾶ ἡ νεκρική πομπή δίχως νεκρώσιμη
ἀκολουθία
δίχως παπά καί ἐξαπτέρυγα
ἀτελείωτη καί παγερή.
Γυμνά κορμιά, λίγα κουρέλια
μιά ἀρμαθιά ἀπό κόκκαλα.
Καί ὁδοιποροῦν τά ράκη τά ἀνθρώπινα
μάζες τυραγνισμένες,
φαντάσματα,
σκιές σκελεθρωμένες.
Τά βήματα ἀργόσυρτα ἤχοῦν
στό τραγικό τό караβάνι.*

Καί οί γυμνές οί φτέρνες στή μαυρισμένη
προκυμαία σταματοῦν.

Πίσω φωτιά κί ὀμπρός τ' ἀνταριασμένα κύματα
φίδια θεριακωμένα οί σύμμαχοι.

Ξερνάει αἶμα ἡ θάλασσα

πάνω στά κύματα

σπαρμένα πτώματα καί θυμητάρια
κασέλες...καραβάνες...χρυσοί σταυροί
καί κοῦπες ἀσημένιες.

Καί ἕνα ἀκόμη:

Οί κόρες τῆς στάχτης

ξεστρατισμένες κατηφόρισαν, μαυρομαντηλωμένες
δίχως ὄνομα

ἡ κόρη τῆς Σμύρνης

ἡ κόρη τῆς Πέργαμος

ἡ κόρη τοῦ Αἰβαλί.

Ἡ μία κρατοῦσε τεφροδόχο

ἡ ἄλλη βάγια

ἡ τρίτη στέφανα

ἡ τέταρτη λίγο νερό καί πυρωμένο χῶμα

ἡ πέμπτη κόκκαλα νεκρῶν.

-Ποιές εἶστε, ποῦθε ἔρχεσθε;

-Ἐρχόμαστε ἀπό δρόμο μακρινό

ἀπ' τή βαριόμοιρη τήν Ἀνατολία

Κάτι ἀκόμα σάλεψε στά χεῖλη τους

μετά βουβάθηκαν.

Πέσαν στή γῆ,

σαν τή μελιά πού σκόρπισε τά τρυφερά της
φύλλα

σάν τή σακάτεψε ὁ πέλεκυς.

Αἱμάτινες ψιχάλες τά δάκρυα πέφτανε στή γῆ».

(Αναστασίας Φρυγανάκη, Τό Συναξάρι τῆς Ἰωνίας, Ἔκδ. Συλλόγου Ρεθυμνίων Μικρασιατῶν, Ἀθήνα 1993)

Τί νά ποῦμε γιά τά κειμήλια αὐτά; Τό λέει τό ὄνομά τους. Ἀπόψε ἐδῶ δέν ἐγκαινιάζεται ἔκθεση ἀντικειμένων οὔτε ἔκθεση ἔργων τέχνης. Ἐγκαινιάζεται Ἔκθεση Κειμηλίων, πολλά ἀπό τά ὁποῖα ἐμφανίζονται γιά πρώτη φορά. Πού κουβαλοῦν τό καθένα καί τήν ἱστορία του, τήν ἱστορία προσώπων καί οἰκογενειῶν, τήν ἱστορία τόπων καί σεβασμάτων.

Ἐπιτρέψτε μου κάποιες σκέψεις, μή ἀναμενόμενες ἀπό τόν ὁμιλοῦντα. Κάθε κειμήλιο πού βρίσκεται ἐδῶ, εἶναι κτῆμα οἰκογενειακό μέ τήν δική του ἱερότητα. Γιά ὅσους τό βλέπομε ἀπό μακριά, ἴσως μόνο ἀπό αἰσθητική ἢ ἄλλη θεώρηση, μπορεῖ νά λέει ἀπό πολλά ἕως τίποτε. Γιά ἐκεῖνον πού τό κατέχει, εἶναι ἀπό τίς ρίζες τῆς φύτρας του, εἶναι τεκμήρια τῆς καταγωγῆς του, εἶναι φορέας ἠθους καί πολιτισμοῦ, πού ταυτίζεται μαζί τους, κληρονομημένο πατρογονικά γιά νά συνεχίσει τόν πλοῦ του στήν ἱστορία ὡς ἄλλη σκυτάλη ἀπό γονεῖς σέ παιδιά καί ἔκγονα.

Ἐνα μεγάλο εὐχαριστῶ ὀφείλεται σέ ἐκείνους πού τά ἐμπιστεύθηκαν στό Δῆμο μας, γι' αὐτήν τήν παρουσία καί ἴσως γιά πρώτη φορά γι' αὐτό τό ἀγαπητικό ἀντάμωμά τους ἀπό τότε πού ξεκίνησαν ἀπό τίς ἴδιες γεωγραφικές συντεταγμένες τό ταξίδι τους στήν Ἱστορία. Κειμήλια λοιπόν τῆς Ρωμιοσύνης πού δέν ἔχει σύνορα, ἀπό Πατρίδες πού ἄλλαξαν χέρια βίαια, ἀλλά πού δέν ἔγιναν ποτέ χαμένες στίς ψυχές μας. Χάνεται ὅ,τι ξεχνιέται, ὅ,τι παραθεωρεῖται, ὄχι ὅ,τι μεταλαμπαδεύεται. Τότε ἴσως καί νά φουντώνει. Ἔτσι σᾶς παρακαλῶ, νά προσεγγίσουμε ἀπόψε ὄλοι μαζί καί καθένα χωριστά τά ἱερά αὐτά κειμήλια. Κι ἂν δέν μπορούμε ὅπως ἀσφαλῶς τά βλέπουν ἐκεῖνοι πού τά

ἔχουν μέ δικαιολογίες συναισθηματικῆς φόρτισης ἢ περισσότερο ὅπως τά ἔβλεπαν ἐκεῖνοι πού τά ἔφεραν μαζί μέ τά παιδιά τους σάν παιδιά τους, ἄς τά δοῦμε ὡς μάρτυρες πόνου, διωγμοῦ, διακρίσεων, κατατρεγμῶν, εὐτελισμῶν καί δυσφόρητων θλίψεων.

Θά σταματήσω νά ὀμιλῶ καί θά ἀφήσω ἄλλους νά μιλήσουν γιά πολύ λίγο. Τουλάχιστον τό τέλος τῆς προσλαλιᾶς μας, νά Σᾶς ἀφήσει καλή ἐντύπωση, μήπως γλυτώσω κάποια ἀπό τά σχόλια. Διαβάζω ἀπό τό βιβλίο τῆς Λένας Τζεδάκη - Ἀποστολάκη, *Μικρασιάτες στό Ἡράκλειο. Ὁ ξεριζωμός καί ἡ νέα Πατρίδα*. (Ἀνάτυπο ἀπό τό 18^ο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Παλίμνηστον», Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ἡράκλειο 2003, σ. 342):

«Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, συνεπικουρώντας, παραχώρησε τό σύνολο τῶν ἐκκλησιῶν γιά προσωρινή στέγαση τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ καί συνέταξε ὁδηγίες πρὸς τοὺς ἡγουμένους τῶν Ἱερῶν Μονῶν καί τοὺς ἐφημερίους τῶν Ἐκκλησιῶν γιά ἀρωγή τῶν προσφύγων. Ἀκόμη, σέ κοινή συνεδρίαση τῆς Μοναστηριακῆς Ἐπιτροπείας μέ τήν Ἐπιτροπή Περιθάλψεως Ποροσφύγων, τόν Ὀκτώβρη τοῦ 1922 (12/10/1922), ἀποφασίστηκε ἡ ἐγκατάσταση γεωργικῶν οἰκογενειῶν στίς Ἱ. Μονές Καρδιωτίσσης καί Ἀνωπόλεως μέ τήν ταυτόχρονη δωρεάν παραχώρηση ἀγροτεμαχίων γιά καλλιέργεια, καθὼς καί ἡ προσωρινή ἐγκατάσταση προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ σέ μοναστήρια τῆς Μεσσαρᾶς καί τοῦ Ν. Λασηθίου. Στήν Ἱ. Μονή Ἀνωπόλεως, σέ σύντομο χρονικό διάστημα, ἐγκαταστάσθηκαν 30 οἰκογένειες».

«Τήν ξερίζωσε τή ράτσα ὁ πόλεμος ἀπό τήν ἀνατολή, ἡ φουρτούνα πέταξε σέ τοῦτο τό ἀκρογιάλι τίς σπαραγμένες ρίζες, βρεγμένες στό αἶμα, Κι αὐτές ὅπως γίνεται μέ τά δυνατά ἀγριόχορτα, ριζοβόλησαν μέ

πάθος στά καινούρια χρώματα, γαντζώθηκαν μέ τά νύχια στά βράχια καί τίς σκισμές, ἄρχισαν νά τινάζουν ἀπό παντοῦ ὀρμητικούς βλαστούς γιά τό νέο ἀνθοβόλημα (Στρατιῆ Μυριβήλη, Ἡ Παναγία ἡ Γοργόνα, σ. 39).

Τό γνωστό σέ ὅλους «εἶτε βραδυάζει εἶτε φέγγει, μένει λευκό τό γιασεμί» ἰσχύει γιά κάθε Μικρασιάτη πρόσφυγα, μένει λευκό κι ὅταν προσφεύγει, ὅταν μεταφυτεύεται καί φεγγοβολᾷ καί εὐωδιάζει γιά τούς νέους θαυμαστές τῶν ἰδιοτήτων του.

Ψάξτε σέ αὐτά τά Ἱερά καί Ὅσια αὐτή τή λευκότητα τῆς ἀγνότητας τῶν αἰσθημάτων ἐκείνων πού τά ἔφεραν, ἐκείνων πού τά ἔχουν καί ἐκείνων πού διασώζουν ὡς σημεῖα ἀναφορᾶς τήν ὕπαρξή τους. Τά μάτια μας ξεκουράζονται στό λευκό.